

Cholajil 14 K'iche'

GENESIS

CAPITULO 1:1-28

Kujok chi na chupam ri qachak uk' alaq, ajil tz'aqat, ri qatijonik chupam ri nab'e wuj rech ri Ojer K'ulwachinik. Ri wuj rech ri Genesis. Chupam ri qachak kanoq, are tajin kujchoman chirij ri k'ax ri uriqom ri uwachulew, kaqab'an ukulub'al che ri versículo 2 rech ri Génesis cap. 1 jawije' chi kub'ij wi:

2 Man k'o ta ub'eya'l ri uwächulew, man k'o ta jas k'olik; xuwi jun cho'alaj joron chu'qutal rumal q'equmalil, are k'u ri Ruxlab'al ri Ajawaxel kwakat puwi' ri ja' (Gen. 1:2)

Xqab'ij chi k'o jun nimalaj k'axk'ol xak'ow chkixo'l ri vrsículo 1 xuquje' ri versículo 2. Xqab'ij xuquje' chi ri Ajawaxel man ubanom tä jun uwachulew ri turtub'anoq xuquje' man ko tä k'o chpam, xane' xab'an wa' we kaj ulew ri' xuquje' ronojel ri nik'yaj chik, jun kaj ulew, ri qas tz'aqat, man xb'an tä wa' chi k'ax ub'anom. Xub'ano rech kek'uji' winaq chupam xuquje' are ri Ajawaxel wa' ri xuriqa chi man utz tä chi ub'anom te k'u ri xub'an chi ub'anik jun mul rech kux jun k'olib'al ri kak'uji' wi ri achi. Xqab'ij xuquje' chi ronojel ri uriqom ri tijonik chupam ri nimalaj saq kuk'ut chaqawach chi pune' chi sib'alaj k'ya kab'ixik chi qas are' je' wa', wa' we uwachulew ri' kaqilo chi man k'o ta chi jun k'olib'al ri k'o chupam ronojel ri xub'an ri Ajawaxel ri kuya' kek'uji' winaq chupam.

Are k'u ri versículo 2 rech ri nab'e cap. Rech ri Génesis, kub'ij chqe: *Man k'o tä u b'eya'l ri uwächulew, man k'o ta jas k'olik; xuwi jun cho'alaj joron chu'qutal rumal q'equmalil, are k'u ri Ruxlab'al ri Ajawaxel kwakat puwi' ri ja' (Gen. 1:2)* Xqab'ij xuquje' chi ronojel ri kaj k'o chuxe' ri nimalaj k'axk'ol rix turuw ronojel/Catastrofe. Kamik k'ut, ¿Jas k'a ri' ri k'axk'ol?. Xaq xuwi kujkowin che ub'ixik ri xk'ulmatajik. Man kuna' tä ri qanima' chi kujoj che ub'ixik pa jujunal. Kujopan na chupam paj taq tzij chupam ri Biblia, te k'u ri' kujoj che uchomaxik. Aretaq kujoj che uchomaxik, kaqilo chi k'o jun ri b'anom choch ri Adan ri k'olinoq chi' cho ri uwachulew. Xuquje' chi kaqilo chi k'o ne lo k'ux ruk' ri utzaqik ri Lucifer pa mak, ri káb'ix *rälk'wal aq'ab'il* che (Is. 14:12) rumal ri umak xub'inaj Satanas jun ub'i chik xuquje' diablo, ri b'i'aj ri' kaqach'ob' uj

che taq we q'ij ri'. Kaqakoj uj chi k'o re wa' ruk' ronojel we jastaq ri', xa k'u ne' ri Ajawaxel man qas tä resam ta chisaq chaqawach. Ri kaqil waral chi ri Are' xa jub'iq uj resam chisaq chi'. Kaqasak'iy ampe jun mul chik ri Genesis 2

Man k'o tä u b'eya'l ri uwächulew, man k'o ta jas k'olik; xuwi jun cho'alaj joron chu'qutal rumal q'equmalil, are k'u ri Ruxlab'al ri Ajawaxel kwakakat/kasälob' puwi' ri ja' (Gen. 1:2)

Ri tzij ri "kasälob'" ke'l kub'ij "Kajupik". Jas ta ne ri ek' kajupi pakiwi' ri e ral. Ri Are jupul *puwi' ri ja'*. Ri Tiox laj Uxlab'axel xuchip ri uchak waral, kaqilo xuquje' chi jun jasech wa' ri kub'an wi k'ya mul. Are wa': ri ub'anik jun mul chik ri jastaq. Are wa' ri kub'an quk' uj xuquje' pataq ri q'ij ri'.

Kanataj ri' che la ri xub'ij ri Qawal Jesucristo aretaq xub'ij: "*Qas rajawaxik* wi chi kil chin na jun mul uwach" Man xaq xu tä k'u la, "*Rajawaxik wi kil iwach pri Tioxlaj Uxlab'al*" Chupam ri San Juan 3:5 kub'ij: *Ri Jesus xub'ij: "Qastzij, qastzij kinb'ij chawe, apachin ri man kalax ta rumal ri ja' xuquje' rumal ri Uxlab'axel, man kok tä ri pri rajawib'al ri Ajawaxel.* Ri joron are ri Utzij ri Ajawaxel. Are k'u ri Tioxlaj Uxlab'axel are xb'anowik. Sib'alaj nim b'a wa' ub'anik, chi kaqil wa' we ri', tatb'anel.

Qila' b'a, chujchoman chirij kamik, Ri ub'anik ri ulew. K'o jun jasech ak'owinoq cho ri uwachulew. Ri katzijox cha qe chi xb'an ub'anik wa'pa waqib' q'ij. Kaqakoj ub'i ri nab'e versículo: "Ri ub'anik ri kaj ulew". Ri ukab' versículo are "Ri ulew turtub'anoq". Kujupan k'u cho ri "Ri uwokik ri uwahulew" pa wuqub' q'ij, ri kanatax chupam ri versículo 3 k'a chpam ri vers. 31. Kaqakoj uj chi ri kaqariq waral are ri kaqab'ij che ri nojim xk'iyik/desarrollo. Kaqaj k'ut kamik, chi kaqata' ri chomanik la che rilik jujun taq jastaq ri nimaq ub'anik waral. Chupam ri Exodo 20:11 kub'ij: *Rumal chi ri Ajawaxel pa waqib' q'ij xub'an taq ri kaj ulew, ri plo, xuquje' ronojel ri jas taq ri k'o chpam, te k'u pa ri wuqub' q'ij xuxlanik; rumal k'u wa' ri Ajawaxel xutewchij xuquje' xutioxirsaj ri q'ij re uxlanem .*

Mam k'o tä k'o chpam we versiculo ri' rech kubij tä ne' chi tajin kab'anik. Kub'ij chi: Xub'ano. Ri Ajawaxel are tajin kuchip chi jun mul ri k'o chik xuquje' chupam we waqib' q'ij man tajin tä kub'ano xane tajin kub'an chi jun mul ri b'anom chik, kaqab'ij che, tajin chi kub'an jun mul. Tajin

kub'an che ri k'o chik, che ri jasech ri kaqakoj uj chi ri Are' ubanom ulog ojer ri q'axnoq chik billones junab', ri Are' are tajin kub'an ri "k'aslemal" rech kuya' chupam we ulew ri', xuquje' tajin kub'an ri achi rech kak'uji' cho ri uwachulew. Rumal chi ri lal xuquje' ri wech in ujutiko'n ri Ajawaxel, rumal ri' k'o qe wa' che we tzijob'elil ri'. Qila' k'am pe ri kuchip b'ik chupam ri vers. 3 k'a pa ri vers. 5, qasak'ij ampe taq we tzij ri':

3 Xub'ij k'u ri Ajawaxel: "¡Chk'ol ri saqil!" Xk'uji' k'u ri saqil. 4 xril k'u ri Ajawaxel chi utz ri saqil, xutas ri saqil che ri q'equm, 5 xukoj "paq'ij" che ub'i ri saqil, xukoj k'u "chaq'ab" che u b'i ri q'equm. Xak'ow k'u ri jun xeqal xuquje' jun aq'ab'il che ri nab'e q'ij. (Gen. 1:3-5)

Ri nab'e q'ij: Ri saqil. Ajil tz'aqat tatb'anel, xatz jun q'ij wi ri' rech 24 hor. Man kaqil taj chi kuya' tä ne' kesax jun jasech chik che wa' we ri'. Ri nim ub'anik che ri qatijonik chirij wa' ri paj kapajtaq tzij ri' are la chi ri Ajawaxel kub'ij: *Chq'alajin b'a ri saqil*. Lajuj mul kaqariq we tzij chupam we cap. Ri' jas ta ne' we tzij ri': *chk'ol* uxo'l taq ri joron xuquje' *chk'ol* ri nimaq taq chäj, xuquje' *chumulij rib'* taq ri joron, etc. Jun xub'inaj wa' we ri "lajuj pixab' rech ri ub'anik ri kaj ulew". Are jun lajuj ajchikajil wa' ri k'o quq waral. Xuquje' are k'u ri nab'e mul ri kab'ix chaqe chi ri Ajawaxel xch'awik. *Chk'ol ri saqil; xk'uji' k'u ri saqil*. Ri ukab' q'ij: ri jun *nimalaj saq chikixol ri joron*. Kuchip b'i chupam ri vers. 6 k'a pri vers. 8 je' wa' kub'i:

6 Tek'uri' xub'ij ri Ajawaxel: chk'ol b'a jun tas rech jun nimalaj saq chikixol ri joron, chutasa' b'a rib ri joron ruk' ri joron, 7 xub'an c'ut ri u tas ri Ajawaxel, xub'an keb' che, nik'yaj xuya' cho ri kaj ri nik'yaj chik xuya' cho ri uwachulew. Je k'u wa' xub'ano. 8 Are k'u wa' ri tas ri' ri Ajawaxel xukoj ub'I, xukoj kaj taq che. Are k'u wa' ri jun xeqa'l chik xuquje' ri jun aq'ab'il re ri u kab' q'ij (Gen. 1:6-8)

Ri tzij pa Hebreo are "ruach" ri ke'l kub'ij sutz'/sip/atmósfera, ri Ajawaxel xutas taq *ri joron taq ruk' ri joron*. ¿Jas ke'l kub'ij wa' we ri'? Ke'l kub'ij wa' chi ri Ajawaxel xupank'yajij ri joron. K'o joron chikaj xuquje' joron chaqaxe'. *Are k'u ri tas o ri nim saq ri Ajawaxel xub'inaj kaj taq*. Man are täq wa' ri kaj chi ri lal xuquje' ri in tajin kaqachomaj. Chupam ri Tiox laj Tz'ib' katzijon chirij oxib' kaj. Ri Qajwal Jesucristo xtzijon chikij ri chikop ri keropop cho ri kaj; kaqachomaj uj chi are wa' ri kaj ri k'o quq ri' ri kanatax wa' chupam ri versiculo ri', te k'u ri' ek'o taq ri ch'umil rech ri kaj, te k'u ri' k'o ri urox kaj, jawije' k'o wi ri Ajawaxel. Je b'a ri' chi ri

nab'e kaj are ri e k'o wi ri sutz' xuquje' ri keropop wi ri chikop. *Xuquje' xak'ow ri jun xe'qal xuquje' ri jun aq'ab'il rech ri ukab' q'ij.* Ri urox q'ij: ri uwachulew, ri plo xuquje' ri che'. Ri vers 9 k'a pri vers. 13 qasak'ij ampe:

9 Xub'ij chi k'ut ri Ajawaxel: chumulij b'a rib' ri joron xa pa jun k'olib'al ri k'o chuxe' taq ri kaj, chk'utun ri chaqij. Je' k'u wa' xub'ano. 10 Are' k'u ri Ajawaxel xukoj ub'i ri chaqi'j, ulew xukoj che ub'i are' k'u ri joron taq xub'inaj plo. Ri Ajawaxel k'ut utz xrilo 11 Xub'ij chi k'ut ri Ajawaxel: chk'iy q'ayes cho ri uwachulew ri katijowik: ichaj ri kuya' ija' xuquje' che' ri kuya' uwach, ri ronojel uwach ri rak'am uloq ija' chpam. Je' k'u wa' xub'ano. 12 ri uwachulew k'ut xuya' uloq ronojel uwach q'ayes ri katijowik: q'ayes ri kuya' ija' ronojel uwach, xuquje' che' taq ri kikiya kiwach ruk' ri ija' ronojel uwach. Xril k'u ri Ajawaxel chi utz. 13 Xe' k'u ri jun xe'qal xuquje' ri jun aq'ab'il: rech ri urox q'ij. (Gen. 1:9-13)

Kamik chi k'ut kab'an jun tasow 'ib' che ri joron pataq uxukut. Nab'e: Ri joron ajsik xtas che ri joron ri k'o ikem. Te k'u ri joron katas che ri uwachulew. Man k'o tä jun jasech chi matä käpe wa' chupam ri nim chomanik chirij wa' we ri'. Kakib'ij chqe pa ronojel k'olib'al puwi' ri pataq uxuk'ut ri wa' we uwachulew ri' ri uj k'o wi kämik, xch'uq wa' che joron pa jun mul. Wa' we ri' are jun nim laj k'axk'ol wa' xik'ulmataj puwi' ri uwachulew ojer, man kaqach'ob' tä rij wa' we ri'. We k'o ne' jasech kaqab'ij wa' chirij xaq paqajolom ri' käpe wi. Rumal chi qastzij chi ri Ajawaxal xaq qub'iq ub'im chqe chirij wa' we ri'. Xa k'u ne' ub'im nim chqe rech kaqakojo.

Qila' k'a ampe kamik chi: *Ri Ajawaxel xub'inaj ri chaqij, ulew.* ¿Jas k'u wa' ri tajin kub'an ub'anik ri Ajawaxel? Qaqil k'ut chi ri Ajawaxel tajin kub'an ub'anik jun k'olib'al chqe jawi je' chi' kuya wi ri achi, xuquje' tajin kub'an che chi utz kek'uji' winaq chupam. Ri achi man are' jun ri k'inyoq pri ja', pune' e k'o ri achijab' ri kib'inam ri kakikoj ri tajin wi kak'extajik ri kakikojo chi ri qech uj pri plo xujel wi uloq, che jun q'ayes ri k'o pri ja' jas ri qab'im chik. Jun kakikojo chi xa pa mes xujel wi uloq. Je' b'a ri' wachalal wa' we ri' xa jun k'ulelanik wa' che ri qatzij.

Kamik k'ut, Ri Ajawaxel kub'an taq ri che' chi' rumal chi ri achi k'a kopan na ruk' ri q'eqal jab', q'ayes kutijo, ri ke'l kub'ij wa' chi ri achi man k'o tä chi jun jasech kutijo xane' uwach taq ri che', ri tära's ri masa'n xuquje' nik'yaj chik. Ri ub'anik taq ri che' are wa' ri xutz'aqatisaj ri urox q'ij. Chupam ri ukaj q'ij kaqariq wi ri q'ij, ri ik' xuquje' taq ri ch'umil. Kuchip b'i pri vers. 14 k'a kopan na pri vers, 19 rech ri Genesis 1, je' wa' kub'ij:

14 Te k'u ri' xub'ij ri Ajawaxel: Xk'ol b'a taq ri chä'j cho ri kaj rech kakitas ri chaq'ab' che ri paq'ij, keb'ux k'u na etal rech ri q'ij junab' xuquje' ri uxo'l taq ri jujun taq q'ij ri k'o kib'anik; 15 kaka'n k'u na chä'j cho taq ri kaj rech ketunun cho ri uwachulew. Je' k'u wa' xb'antajij. 16 Ri Ajwaxel k'ut xe b'ub'an ri nimaq taq chä'j, ri nimalaj chä'j rech kätunun paq'ij are k'u ri nuch' chä'j rech kätunun chaq'ab', xub'an xuquje' ri aje' taq ch'umil. 17 Ri Ajawaxel xeb'ukoj chpam ri tas rech ri nimalaj saq ri k'o cho taq ri kaj rech ketunun cho ri uwachulew, 18 rech keajawin paq'ij xuquje' chaq'ab', xuquje' rech kakitas ri paq'ij ruk' ri chaq'ab'. Xril k'u ri Ajawaxel chi utz. 19 Xe' k'u ri jun xeqal xuquje' ri jun aq'ab'il: rech ri ukaj q'ij. (Gen. 1:14-19)

Ri Ajawaxel man xub'an tä wa' ri q'ij xuquje' ri ik' che we joq'otaj ri'. E k'o chik chupam ri kaj. Ri Ajawaxel xaq xuwi' xuya' pataq ri kik'olib'al. Jun chike are karil ri paq'ij, ri q'ij k'ut sib'alaj utz kub'an che. Ri ik' sib'alaj utz kub'an che ri chaq'ab'. E k'o jujun chike ri alab'on ri kakikoj ri uchajil ri ik' che uq'alajisaxik ri kakina' pa kanima' che ri ali ri utz kakil che kaxoqil, sib'alaj q'alaj chike chi tzak'o ri ojsanoq pri kanima'. Man qach'ob' taj jasche je' wa' kak'ulamtajik. Ajil tz'aqat tatb'anel, are k'u ri xb'anow wa' taq we tijonik ri' ri Dr. J. Vernon Mcgee xuq'alajisaj ri loq'ob'al k'ux ri xuna' che jun ali ri kamik are rixoqil, cho ri je'laj usaqil ri ik'. Jas ri tajij kaqilo, chi ri ik' sib'alaj nim uq'ij pri chaq'ab', che wa' we ri' man k'o tä keb'lan k'ux.

Je' k'u ri', kaqilo jun la'j keb' oxib' tzij: *Xub'ano xuquje' taq ri ch'umil.* Wa' we ri' are jun nimalaj chak wa' ne' man che' ri Ajawaxel, are' ri Juan Wesley rix b'inik: "Are ri Ajawaxel xb'anow ri kaj xuquje' ri uwachulew. Xub'an taq ri ch'umil xuquje' man xaq tä pa b'e xuy'awkanok". Chila' ampe la wachalal chi are ri Ajawaxel rix jachow uwach wa' we ri'. Xuk'am jun rech kajawin pa q'ij, jun chik rech kajawin chaq'ab', xuquje' xutas ri cha'j che ri q'equm. Xuquje' wachalal ¿A käch'ob' la chi je' wa' kub'an na kamik? E k'o jujun kakita' na: ¿Jas uk'exb'alil ri utz ruk' ri man utz taj? Ajil tz'aqat, Ri Ajawaxel sib'alaj utz ub'anom che. ¿Jas kaqa'n che uch'ob'ik jas ri' ri utz? Je' ri', ri Ajawaxel kub'ij jas ri utz. Ri Ajawaxel uyo'm jujun taq uxe'l taq tzij. Le Are' utasom ri cha'j che ri q'equm, xuquje' k'o ri k'exb'alil chuxo'l ri utz xuquje' ri man utz taj, ajil tz'aqat. Are ri Ajawaxel ri káb'anow ri k'exb'alil, kämik qästzare wi tajin kub'ano. Chupam ri uro' q'ij kaqariq wi ri awajib', ri kār pa taq ri plo xuquje' ri chikop ri keropopik. Chupam ri Genesis, 1:20-23, qasak'ij ampe:

20 Tek'u ri' ri Ajawaxel xub'ij: *Chennoj ri upam ri mar che k'ya uwach chikop ri k'o kik'aslemal, xuquje' cherropop ri chikop ri k'o ki xik cho ri*

uwachulew chpam ri tas rech ri nimalaj saq ri k'o cho taq ri kaj. 21 Xeb'ub'an k'ut ri Ajawaxel ri nimaq taq chikop ri kemoxan pri plo xuquje' ronojel ri k'o kik'aslemal ri keslob'ik, kinojisam upam ri joron' ronojel kiwach, xuquje' ronojel kiwach chikop ri kerropopik. Xril k'ut ri Ajawaxel chi utz. 22 Te k'u ri' ri Ajawaxel xeb'utewchij. Xub'ij: Chix k'yaroq xuquje' chixpoq'oq, xuquje' chinojisaj taq ri ja' rech ri plo, Xuquje' chixk'yaroq ri ix ri ixchikop ri kixrrapap cho ri uwachulew. 23 Xe' k'u ri jun xe'qal xuquje' ri jun aq'ab'il rech ri uro' q'ij. (Gen. 1:20-23)

Kamik k'ut kakiriq jub'iq che ri tajin wi kak'extajik, man kaqaj tä k'ut chi jun wi kätä wi la o tzal kätala, ajil tz'aqat tatäb'anel. Man kaqaj taj kaqab'ij ri jun k'extajik ri b'im chi che jun celula/jun la'j jasech ri k'o pri qa kwerpil xel wi uloq ronojel; xane ri kaqaj kaqab'ij chi ri Ajawaxel xeub'an chkijujunal; kaqab'ij che chi k'o jun celula chke chkijujunal ri eb'anom. Qilam ampe kub'ij chi xeub'ano chkijunal *qas ronojel kiwach*. Man are' tä wa' ri ronojel kiwach, jas ri kub'ij ri Darwin. Mas nim upam wa' xuquje' utz ne we kab'ix che jun “e jupuq wa'” Ke'l kub'ij wa' chi jun e jupuq wa' ri e tz'aqat, qila' ampe jun k'amb'al no'j, jas ri kej junam wa' ruk' ri ri jun kej chik ri ub'inam zebra ri xe'p rij. Ke'l kub'ij, chi ri Ajawaxel xub'an jun awaj e jas taq ri kej, xuquje' konojel ri nik'yaj chik eb'elinoq che are'. Ri qech uj kaqakojo chi wa' we ri jastzij. Man junam tä ruk' ri ub'ixik chi ronojel ri jastaq elinoq uloq xa che jun ri ub'inam pa kaxla'na tzij ameba, tajin kaqab'ij wa' chi man are ta ri Ajawaxel xeb'anow ri awajib'. Kaqakojo chi k'o jasech ri k'extajanoq xuquje' k'iyinoq xane' xa jun k'extajik ri petinoq ikim.

Qilam ampe chi ri Ajawaxel urriqom uchi che ub'ixik chi ri uchak sib'alaj utz. Ri achi ri nim reta'mb'al/cientifico xub'ij we kaqak'ut ri tzijob'elil chirij ri ub'anik ri kaj ulew, kuya' xuquje' kaqak'utu ri man qas q'alaj taj chirij ub'inam cigüeña. Ri Upixab' ri Ajawaxel qastzij wi chi kuk'is puwi' ri man qas q'alaj taj/teoria chirij ri ub'inam cigüeña. We tä kaqasak'iy qas ruk' ri qachomanik, kujkowin che rilik chi wa' we awajib' taq ri' rajawaxik wa' kek'yarik. Xuquje' wa' we ri' chi qastzij chkij ri achijab' je' wa' xuquje', jas ri kaqil na choch aq'anoq. Man kariq taq tä ri' ri a Juanit chuxe' jun che, xuquje' ri cigüeña man are tä kak'amow uloq ri al Susanit. Are ri Ajawaxel xb'anom ri kaj ulew xuquje' ri awajib'.

Xujopan k'ut chupam ri uwaq q'ij xuquje' kaqariq ri kipoq'ik ri awäjib' xuquje' ri ub'anik ri achi. Ri jun q'alajisanik: *Jas ri kiwach* ke'l kub'ij wa' xuquje' “Jas ri jupuq”. Kamik k'ut utz we kujoj chupam ri uwaq q'ij, jawije' chi kaqariq wi chi ri Ajawaxel xutas taq ri awajib' xuquje' ri ronojel taq ri che', che ri kik'aslemal taq ri winaq, rumal chi kaqilo chi ri Ajawaxel kub'an ri achi jas ri uwachil ri Are'. Kaqaj kujchoman chirij wa' we jun

winaq ri' rix b'an rumal ri Ajawaxel rumal are atit mam la xuquje' ri wech in. Xuquje' ke'l kub'ij wa' chi ri lal xuquje' ri wech in qachalal qib', xuquje' konojel ri komon ja winaq kachalal taq kib'. Are wa' ronojel ri tzijob'elil chirij ri achi ri kaqil chupam ri wuj Genesis.

Tajin kaqilo chi man kujel tä ne lo chupam ri nab'e cap. Rech ri wuj Genesis. K'o jun ajtij ri rajawaxik kuk'ut ronojel ri wuj Genesis, xak'ow jun wuqub' ik' qas are tajin wi na kuk'ut ri nab'e cap. Rech ri Genesis. Kamik k'ut we ne are je tajin kaqa'n uj xuquje', xa k'u ne' qas saq chaqawach chi kujb'in jub'iq wa' ka qak'is na. Chanim uj k'o choch ri vers. 26-27 rech ri cap. 1 rech ri Genesis, je' k'u wa' kub'ij:

26 Xub'ij k'u ri Ajawaxel: chqab'ana ri achi jas ri qawachb'al uj, jas ri uj, chk'ol utaqanik pakiwi' taq ri kär, pakiwi' taq ri chikop ri kerropop cho ri kaj, pakiwi' taq ri awaj, cho ronojel ri uwachulew, xuquje' pakiwi' ronojel ri chikop ri kakijurrurrej kip cho ri uwachulew. 27 Ri Ajawaxel, Xub'an k'ut, ri achi jas ri Are', jas ri uwachba'l ri Ajawaxel xub'an che; achi chi ixoq xub'ano. (Gen. 1:26-27)

Chupam ri jun cap. Chik kaqanimarisaj upam jub'iq chik jas ub'anik ri achi xb'anik. Chi' pri cap. Ri' xuk'ut ri ub'anik ri achi man qas tä nim tä ub'anik xub'an che ub'ixik ri ub'anik ri achi. Are wa' ri urox mul kaqariq ri tzij pa ri ch'ab'al hebreo "bara" ri ke'l k'ub'ij ri "ub'anik jun jasech ri man kilitaj taj". Rumal k'u la, kaqil waral chi ri achi are xba'nik, kaqab'ij che chi are k'ak' ub'anik. Are wa' ri tzij xuquje' rixk'ulmataj chupam ri nab'e versículo rech ri Genesis. Nab'e ri Ajawaxel xub'an ri kaj ulew ri q'alaj uwachil, wa' we ri' kariqtaj wa' chupam ri versículo 1. Tek'u ri' xub'an ri k'aslemal, wa' we ri' kaqasak'ij wa' chupam ri ver. 21:

21 Xeb'ub'an k'ut ri Ajawaxel ri nimaq taq chikop ri kemoxan pri plo xuquje' ronojel ri k'o kik'aslemal ri keslob'ik, kinojisam upam ri joron' ronojel kiwach, xuquje' ronojel kiwach chikop ri kerropopik. Xril k'ut ri Ajawaxel chi utz. (Gen. 1:21)

Te k'u ri', ri Ajawaxel xub'an ri achi, chupam ri versículo 27. Qastzij chi kaqil chupam taq ri vers. Ri' chi ri Ajawaxel man nim tä ub'anom che ub'ixik chqe chirij ri ub'anik ri kaj ulew. Kasak'ij ampe jun mul chik ri ver. 1 rech ri Genesis:

1 Aretaq xtiktaj uloq ronojel, ri Ajawaxel xub'an ri kaj ulew. (Gen. 1:1)

Xaq xuwi wa' ri keb' oxib' tzij ri' ub'im chqe, chirij ri ub'anik ri kaj ulew. Ri Ajawaxel we tä xraj xub'an tä nim che ub'ixik chqe xane' man xub'an taj.

Chupam ri uka'b cap. Kub'ij chäqe ruk' keb' oxib' tzij chik chirij ri jas ub'anik ri xk'ulamatajik chirij ri ub'anik ri kaj ulew, are ku ri ub'anik ri achi. ¿A eta'm la ajil tz'aqat, tatab'anel? Rumal chi tz'ib'atal wa' che ri achi, xuquje' chi ri Ajawaxel karaj chi kuch'ob' ri achi jawije' chi' xpe wi. Kaqa'bij tä ne' che chi ri Ajawaxel tajin kub'ij: "Sib'alaj kurrij ri wanima' chi kich'ob'o jas ib'anik xbanik, je' k'u ri' ma b'ix jun jasech chik ri man qas q'alaj taj jas ri ub'anik ri kaj ulew".

Kamik k'ut, käb'ix chqe chi ri Ajawaxel xuya' che ri achi taqanik cho ri ulew. Man kaqakoj tä uj chi wa' we ri' ke'l tä ne' kub'ij chi ri Ajawaxel xuban jun ja'l re ri Eden ri nim uq'ij. Wa' we achi ri' xya' jun nim laj taqanik pa uq'ab'. Kaqil ampe na chi ri Ajawaxel kub'ij chi wa' we achi ri' rajawaxik kub'an taq jujun taq jasech ri k'o re che ri ronojel ri b'anom chi ri Ajawaxel uyo'm che. Xane' kamik k'ut, kaqaj chi are' kujchoman na chirij chi are' jun wa' che ri nimaq taq q'alajisanik rech ri utzij ri Ajawaxel, man kojkwon tä k'ut kaqachomaj jun jasech chik ri kajamb'al tä ne rilik choch wa' we ri'.

Kamik k'ut, ¿Jas ke'l kub'ij chi ri Achi b'anom jas ri uwachb'al ri Ajawaxel? Ri achi ri b'anom jas ri uwachb'al ri Ajawaxel, e oxib' b'a wa'. We ne' ko jun kub'ij, chi ke'l kub'ij b'a wa' chi ri achi are jun q'alaj uwachil, kachomanik, xuquje' uxlab'al,/fisico, mental, y spiritual, kaqakoj uj chi qastzij wa'. Ri apostol Pablo kub'ij are' xuquje' chupam ri nab'e uwuj rech ri Tesalonicenses, 5:23 kub'ij ri are':

Are ri Ajawaxel kayow jamaril chixo'l, kub'an tastalik taq winaq chiwe pa ronojel, kuchajik ri iwuxlab'al, ri ik'aslib'al, xuquje' ri ikwerp rech mat k'o jun ketzelal che ri upetb'al ri Qajaw Jesucristo.

Kaqil na chupam ri ver. 2 chi k'o na ubanik choch la' le le'. Kaqakojo chi wa we ri' ruk'am rib' ruk' ri ub'anik chi ri achi are jun winaq, xuquje' chi rumal chi winaq saq choch jas ri' ri are'. Xuquje', are are' ri kachomanik jas ri karaj kub'ano rumal chi are' jun achi ri kachomanik che ub'anik jas ri karaj kub'ano. Are wa' ri jasech ri je' ta chi xa jun chub'anik, chkij konojel ri winaq. Chik'u wa' kaqil wi chi ri ub'anik ri achi b'anom jas ri uwachb'al ri Dios. Ri versículos ri' man kuya' tä nim q'alajisanik chaqawach jas xb'an che ub'anik ri achi, xuquje' jas xb'an che ub'anik ri ixoq. Man kaqariq ta nim q'alajisanik, k'a cujopan na chupam ri ukab' cap. Rumal k'u wa' kaqab'ij chi ri Dios man k'o ta wa' pa uchomanik chi kub'ij chaqe ruk'

jun nimalaj q'alajisanik chirij ri jas ub'anik ri kaj ulew ri uj k'o wi kamik, we ta xuchomaj chi kuq'alajisaj chaqawch, xukoj ta keb' oxib' caps. Ri' che ub'ixik chqe jas xub'an che ub'anik ri kaj ulew. Ri Are' man kuya' ta jun q'alajisanik nim na choch ri k'o chik quk' kamik, chi are ri Are' xb'anow ronojel. Are k'u wa' ajil tz'aqat, tatb'anel kujutzalij uloq chupam ri qatzij ri sib'alaj nim ub'anik ri kaqariq chupam ri wuj rech ri Hebreos cap 11:3; kub'ij chi la:

Rumal ri kojoniq kaqach'ob'o chixtikitaj uloq ri uwachulew xuquje' ronojel ri k'olik rumal ri utzij ri Dios, je' ri' chi ri jastaq ri man kib'ilitaj taj xb'anb'ex que ri jas taq ri keb'ilitajik.

Ri jastaq ri kaqil kamik xeb'an wa' kumal ri jastaq ri man e k'o ta ojer. Ri kaj ulew xb'an kumal ri jastaq ri man keilitaj taj. We ne k'o jun kuta' chqe chi utz we qaq'alajisaj rij wa' we ri'. Ajil tz'aqat tatb'anel, man kujkowin ta che uq'alajisaxik. Ri nim ub'anik are la chi ri nim chomanik ri ub'inam evolución man kowinnaq taj uq'alajisam xuquje'. Man k'o ta jun mul ri ub'inam evolución utzalim ta ne' uwach ri k'otow chi'aj ri jasche ri man q'alaj ta uwach are kojom che ri kaqil kamik. Xaq tajin wi kakib'ij chi xtiktaj uloq ruk' jun la'j ixjut, o jun mes ne', o ruk' jun ch'aqab' q'ayes ri xpe pa ri plo, o ruk' ne' jun k'oy rix qaj uloq puwi' ri che'.

Ajil tz'aqat tatb'anel, chupam ri qachomanik xatz kachaptaj wi ri' ruk' jun jasech che uchapik jun jasech, are k'u ri Biblia kuchip b'i ruk' ri jasech ri man q'alaj taj. Ri Ajawaxel xub'ano. Are wa' ri jun nim laj q'alajisanik ri kuya' ri cap. Ri' chaqawach. Ri Gen. 1:28, qasak'iy ampe:

28 Tek'u ri' xeb'utewchij, xub'ij chke: Chixpoq'oq chix k'yaroq, chinojisaj uwach ri uwachulew xuquje' chixtaqa'n puwi'; chk'ol i taqanik pakiwi' ri chikop ri e k'o pri mar, pakiwi' ri chikop ri kerropop cho ri kaj xuquje' ronojel uwach ri k'o uk'aslemal ri kās'alab' cho ri uwachulew. (Gen. 1:28)

Kamik k'ut, chuj jeqel ampe jub'iq chi' chujchoman ampe chirij rumal chi kaqkojo chi xujopan cho jun jasech ri sib'alaj nim ub'anik. Ri Ajawaxel xuya' che ri achi ri ub'anom, jun tewchib'al ri man ronojel taj kariqowik. Xutaq ri achi chi kek'uji' ralk'wal, chi kek'yarik, xuquje' kunojisaj ri uwachulew. Xa je ri' chi kaqil waral chi are ri Dios xtikow uloq ri riqow 'ib' ri achi ruk' ri ixoq/sexo. Aretaq kujchoman chirij sib'alaj nim uta'ik chi ri winaq pataq we q'ij kamik chi qiriqom jun jasech k'ak'. Che taq we q'ij kamik jun kaqaj che uchomaxik, chi wa' we kastaq ri' je' ta ne jun joron ri tz'apitalik pataq ri kichomanik ri winaq, xuquje' wa' we winaq ri' are je' ta ne chi ri Cristobal Colon te xuriqa ri jas ri' ri riqow rib' ri achi

ruk' jun ixoq/sexo. Ajil tz'aqat tatb'anel, are ri Dios ri kanata'n wa' ri riqow 'ib' ri achi ruk' ri ixoq/sexo pri uchapletajik uloq, chupam ri Genesis, Chi' k'u wa', kaqak'is utzam ri qatijonik kamik, kujok na wa' chupam, we ri Ajawaxel kuya' b'e chqe, chupam b'a ri jun qa solinik chik. K'a maja' k'ut kopam wa' we joq'otaj ri', ¡Are b'a ri Qajaw katewchu'n la, are wa' ri q'aq'alaj qach'awem!

BORRADOR